

Системи управління якістю в органах влади - дієвий інструмент підвищення конкурентоспроможності країни

В.М. Новіков , доктор фізико-математичних наук, професор, ректор

О.А. Никитюк , кандидат сільськогосподарських наук, професор, зав ідувач кафедри, Інститут підготовки фахівців, ДП « УкрНДНЦ проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ

Стаття містить аналіз впливу досконалості управління органів виконавчої влади на рівень конкурентоспроможності вітчизняного виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках. Доведено необхідність впровадження сучасних систем управління в органах влади.

З моменту опублікування [1] пройшло досить часу. Для її вдалого виконання постала необхідність проаналізувати міжнародний досвід впровадження сучасних моделей систем управління якістю (СУЯ) в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування (ОВВ) і розпочати вивчення ролі та місця «якості влади» у суспільно-економічних відносинах держави взагалі.

Читаючи відповідні курси лекцій та виступаючи на семінарах, автори мали унікальну можливість спілкування з широким колом фахівців ОВВ. Результати спілкування та аналіз фахових робіт з впровадження сучасних СУЯ в ОВВ [2—4], спонукали авторів до написання цієї статті, в якій обґрунтовується нагальна необхідність у прискоренні робіт з неформального впровадження СУЯ у вітчизняних ОВВ.

Облишимо відому тезу, що унаслідок впровадження СУЯ в ОВВ має підвищитися якість послуг цих структур для замовників, що є очевидним, і *зосередимось на загальних закономірностях, які визначають якість продукції та послуг вітчизняного виробника взагалі.*

Проблема якості продукції та послуг вітчизняного виробника хвилює всіх. У [5] було зазначено, що якість продукції та послуг національного виробника грає першочергову роль у визначенні рівня життя в країні, її конкурентоспроможності на міжнародному ринку, стабільності національної валюти, тобто є чинником національної безпеки.

Чому ж темпи впровадження сучасних моделей СУЯ, наприклад, за [6] в Україні вкрай незадовільні? В Італії С УЯ за стандартом ISO 9001 впроваджено на 100 тисячах підприємств і організацій, а в Україні цей показник близько 2 тисяч, і ця цифра практично не збільшується, а опитування фахівців підприємств, що впровадили СУЯ за [6], показує їх незадоволеність результатами впровадження в 60—80% випадків (подібна ситуація у більшості країн СНД).

Переваги у бізнесі, які надає підприємствам впровадження навіть елементарної моделі СУЯ за [6] добре відомі. Наприклад, СУЯ спонукає організацію до вивчення, задоволення та передбачення потреб споживача, дисциплінує працювати «строго за регламентами», чітко розподіляє відповідальності та повноваження, тобто ліквідує дублювання функцій і пов'язані з цим витрати, має попереджуючий ефект, ліквідує причини невідповідностей (а не лише самі невідповідності), що збільшує ефективність роботи тощо.

Чому ж такий, на перший погляд, дієвий інструмент підвищення якості та, як наслідок, конкурентоспроможності та економічних показників виробництва в Україні використовується переважно не ефективно? Чому Україна посідає останні місця у списку

країн стосовно рівня якості та безпечності, як одного з основних параметрів якості, продукції? Чому якість продукції національного виробника в деяких галузях економіки (агропромисловий комплекс, будівництво) не зростає, а навіть падає в останні роки?

Відповідь на ці питання можна отримати, згадавши загальні властивості систем управління та проаналізувавши місце і роль влади у формуванні конкурентоспроможності вітчизняної продукції та послуг.

Будь-яка система, як організаційна множина, що становить цілісну єдність, повинна:

- бути комплексом взаємопов'язаних елементів (соціальних, організаційних, технічних тощо);
- функціонувати в єдності з оточуючим середовищем;
- бути елементом системи більш високого порядку (тобто СУЯ виробництва є елементом СУЯ промислово-господарських відносин). А елемент будь-якої системи повинен бути системою нижчого порядку.

«Життєздатність» будь-якої системи (тобто властивість досягати поставленої стратегічної мети і протидіяти «відхиляючим» впливам) забезпечується комплексністю регламентації діяльності, єдністю з системами вищого та нижчого рівнів, точністю і недвозначністю регламентів тощо.

Аналіз стандарту [6] показує, що система, побудована у рамках цієї моделі, повинна мати, як мінімум, такі властивості:

- фокусування на вимогах споживача;
- задокументованість і регламентування діяльності;
- простежуваність і оцінювання кожного процесу в системі взаємодіючих процесів;
- постійний розвиток і вдосконалення.

Пояснити наведені властивості будь-якої системи можна на прикладі біологічної системи організму людини. Ця система є комплексом взаємодіючих і взаємозалежних елементів: легені, серце, судини, печінка тощо.

Система не може довго функціонувати без одного із цих елементів, що теж є системою (наприклад, серцево-судинна система), на функціонування якої впливають усі елементи біологічної системи — «людина», і яка не може існувати відокремлено від інших елементів біологічної системи взагалі. Наша біологічна система у свою чергу повинна існувати в єдності з оточуючим середовищем. Людина не може жити (система не може функціонувати) без повітря, чи, скажімо, води, тобто у відірваності від зовнішньої більшої системи — біологічної системи землі (елементом якої є людина).

Провівши подібний аналіз системи управління будь-якого підприємства, чи організації в Україні, прийдемо до висновку, що вона не може ефективно функціонувати у відірваності від систем вищого порядку, наприклад, систем управління міністерств, системи ОБВ регіону, врешті соціальних і політичних систем управління у державі взагалі.

Таким, чином, ґрунтуючись виключно на загальних закономірностях будь-якої системи, ми дійшли важливого висновку, що на темпи впровадження і ефективності функціонування СУЯ організації та підприємства (а, отже, і рівень якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції) безумовно впливає ефективність систем управління вищого рівня — систем управління промислових відносин та влади взагалі. У спрощеному вигляді цей висновок ілюструється «пірамідою якості» (рис. 1).

Отже, якщо конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку в цілому визначається конкурентоспроможністю національних підприємств, то конкурентоспроможність самих підприємств, як правило, — якістю влади (рис. 2).

Ось одна з основних причин, чому сучасні системи управління ефективно впроваджуються в урядових структурах провідних країн світу. Наприклад, ще з 1988 у США діє Президентська програма преміювання високоефективних організацій федерального уряду [2]. Після її започаткування кількість впроваджених на промислових підприємствах СУЯ, створених відповідно до вимог ISO 900 1, за 6 років збільшилось у 100 разів.

Зважаючи на низький рівень державного регулювання США порівняно, скажімо із європейськими країнами, основна мета впровадження СУЯ в ОБВ США — збільшення рівня конкурентоспроможності країни у цілому, і звісно, рівня задоволеності споживачів якістю послуг державних структур та зацікавленості чиновників.

Потрібно відзначити суттєве відставання України у рівні досконалості систем управління влади. Поняття конкурентоспроможності країни складне, багатофакторне і має бути ґрунтовно досліджене, але, як бачимо, вплив рівня досконалості наявних систем управління державного рівня на формування конкурентоспроможності країни є об'єктивною закономірністю.

Розвинуті країни світу постійно удосконалюють системи управління ОБВ. Модель СУЯ за [6] вважається елементарною, вже впроваджуються більш досконалі моделі, наприклад, СА F [6]. Сьогодні рівень розвитку суспільства зумовив необхідність впровадження у найближчий час версій стандартів ISO 9001, 9004 2008 року [8, 9], що ґрунтуються на інноваційних моделях «сталого розвитку». Сучасне розуміння конкурентоспроможності частіше пов'язують із знаннями персоналу та корпоративними знаннями організації [10]. Тобто відставання досконалості систем управління державного рівня в Україні від, скажімо, європейських аналогів є одним із основних негативних факторів впливу на конкурентоспроможність країни.

Висновки

Ефективність функціонування СУЯ організацій і підприємств в основному залежить від ефективності системи управління вищого рівня — промислових відносин і влади взагалі.

Якщо конкурентоспроможність країни у цілому на міжнародному ринку визначається конкурентоспроможністю національних підприємств, то конкурентоспроможність самих підприємств — конкурентоспроможністю влади.

Вдосконалення систем управління в ОБВ підвищує темпи впровадження СУЯ на підприємствах та організаціях, піднімає загальний рівень якості та конкурентоспроможності продукції національного виробника, конкурентоспроможність країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова від 11.05.2006 № 614 «Про затвердження Програми запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади».
2. Менеджмент качества в государственных учреждениях. Обзор // Методы менеджмента качества . — 2005 . — 10 . — С . 4 — 7.
3. ИСО 9001 — 2000 в государственных учреждениях Польши. Обзор // Ежеквартальное приложение к журналу «Стандарты качества» . — 2005 . — 3 . — С . 19 — 21.
4. Копнов В. Принципы качества жизни // Стандарты и качество . — 2003 . — 2 . — С . 37 — 41.
5. Новиков В.М., Никитюк О.А. Розробка систем якості в лабораторіях та аналіз вимог ДСТУ ISO /IEC 17025. — Київ: Нора-Принт, 2002. — 260 с.
6. ДСТУ ISO 9001:2001.
7. Модель менеджменту для покращання та модернізації органів виконавчої влади. — Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2007р. — 11 с.
8. Quality management systems — Requirements ISO/CD 9001, 2007 (Системи управління якістю. Вимоги).
9. Managing for sustainability — A quality management approach (Настанова для можливості підтримання — Підхід якісного управління) ISO / CD 9004, 2007.
10. Аванесов В. К. Японская модель устойчивого роста — основа пересмотра стандарта ISO 9004 // Методы менеджмента качества . — 2005 . — 10 . — С . 40 — 44.